

EKONOMIKA SA DÁ PREPOČÍTAŤ

MERANIE BOHATSTVA

V KONTEXTE

OBLASŤ

Ekonomické metódy

HLAVNÝ MYSLITEĽ

William Petty (1623 – 1687)

PREDTÝM

1620 Anglický vedec Francis Bacon obhajuje nový prístup k vede založený na zhromažďovaní faktov.

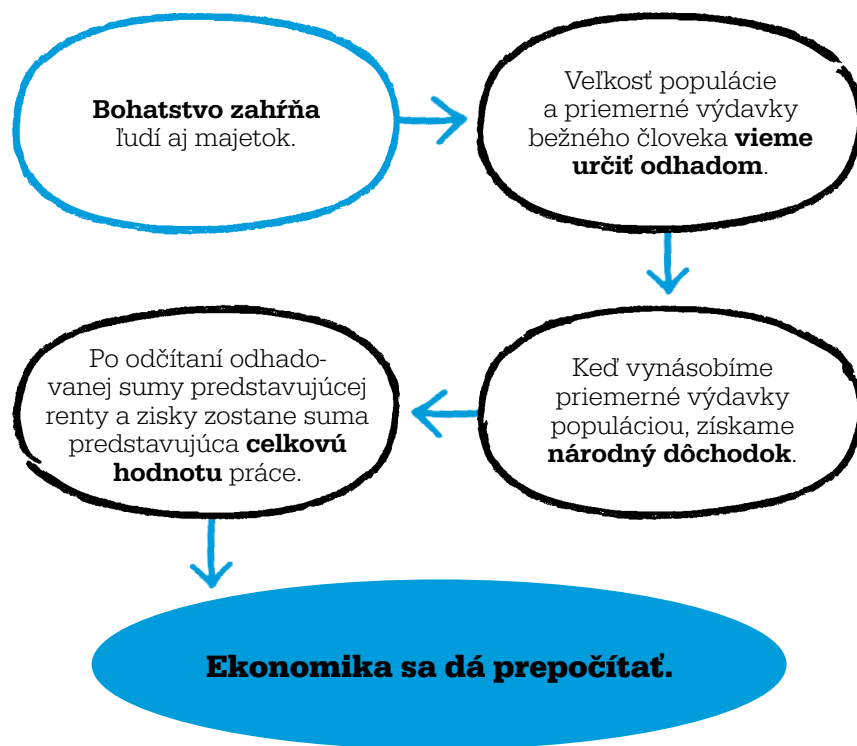
POTOM

1696 Anglický štatistik Gregory King vypracúva veľký štatistický prieskum o populácii Anglicka.

Po r. 1930 Austrálsky ekonóm Colin Clark vynachádza koncept hrubého domáceho produktu (HDP).

1934 Americký ekonóm ruského pôvodu Simon Kuznets vyvíja moderné metódy účtovania národného dôchodku.

Po r. 1950 Britský ekonóm Richard Stone predstavuje vyvážené podvojnú národnú účtovníctvo.

V súčasnosti považujeme za samozrejmosť, že ekonomika sa dá merať a jej rast a pokles vieme presne vyčíslit. No kedysi to tak nebolo. Myšlienka merať ekonomiku skrsla po roku 1670 a objavila sa v priekopníckom diele anglického vedca Williama

Pettyho. Petty chcel v oblasti financií a politiky uplatňovať nové empirické metódy – používať údaje z praxe a nespoliehať sa len na logické úvahy. Zauzomienil si, že sa bude vyjadrovať iba „v číslach, váhach alebo mierach“. Tento prístup pomohol položiť základy disciplíny,

Pozri: Ekonomický kolobeh 40 – 45 ■ Preverovanie ekonomických teórií 170
 ■ Ekonómia šťastia 216 – 219 ■ Rod a ekonómia 310 – 311

ktorá sa neskôr začala označovať ako ekonómia.

Petty v diele *Politická aritmetika* z roku 1690 pomocou reálnych údajov z praxe dokázal, že Anglicko je napriek všeobecnému presvedčeniu o opaku bohatšie než kedykoľvek predtým. Medzi jeho preložené rozhodnutia patrilo zahŕňať do výpočtov okrem hodnoty pôdy a kapitálu aj hodnotu práce. Pettyho čísla sú sporné, ale účinnosť jeho základnej myšlienky sa nedá spochybniť. Do svojich výpočtov zahŕňal veľkosť populácie, osobné výdavky, mzdy na osobu, hodnotu rent a iné premenné. Potom všetko násobil, aby získal súhrnný údaj o celkovom národnom bohatstve, čím vytvoril národné účty.

Vo Francúzsku vyvinuli podobné metódy Pierre de Boisguilbert a Sébastien le Prestre (1633 – 1707). Angličan Gregory King (1648 – 1712) zase vypracúval analýzy ekonomiky a populácie Anglicka, Holand-

V deväťročnej vojne sa v roku 1692 odohrala aj bitka pri La Hogue. Anglický štatistik Gregory King vypočítal, ako dlho si krajiny zapojené do vojny môžu dovoliť bojovať.

ska a Francúzska. Vypočítal, že ani jedna z krajín nemá dostatok financií na to, aby po roku 1698 pokračovala v prebiehajúcom vojnovom konflikte – deväťročnej vojne. Jeho výpočty mohli byť správne, pretože vojna sa skončila v roku 1697.

Meradlá pokroku

V súčasnosti tvoria jadro ekonomie štatistiky. Ekonómovia zvyčajne merajú hrubý domáci produkt (HDP) – súhrnnú hodnotu všetkých výrobkov a služieb vymenených za peniaze v rámci štátu v určitom období (spravidla za rok). Definitívny spôsob prepočtu národných účtov však stále nejestvuje, hoci sa na šandardizáciu metód vynakladá veľké úsilie.

Ekonómovia postupne meranie prosperity rozširujú. Vyvíjajú nové meradlá ako indikátor skutočného pokroku (genuine progress indicator – GPI), ktorý zohľadňuje zmeny v rozdelení príjmov, kriminalitu či znečistenie, alebo index šťastnej planéty (happy planet index – HPI) merajúci ľudské šťastie a kvalitu života vo vzťahu k životnému prostrediu. ■

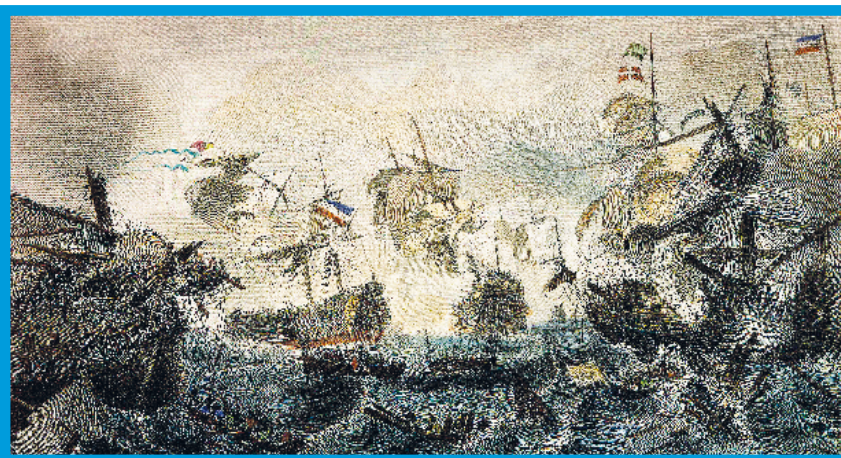
William Petty

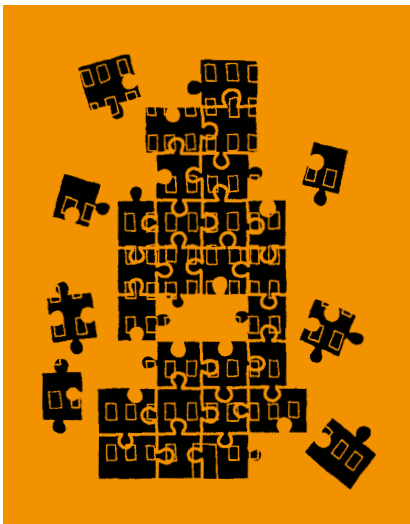
William Petty sa narodil v roku 1623 do neurodzenej rodiny v anglickom grófstve Hampshire. Prežil anglickú občiansku vojnu a získal vysoké postavenie vo vláde republiky a neskôr aj v obnovenej monarchii. V mladosti pracoval v Holandsku pre anglického politického ekonóma Thomasa Hobbesa. Po návrate do Anglicka vyučoval anatómiu na Oxfordskej univerzite. Keďže bol veľkým stúpencom nového prístupu k vede a univerzitné prostredie ho neinšpirovalo, odišiel do Írska, kde vypracoval veľkolepý zememeračský prieskum celej krajiny.

Po roku 1660 sa vrátil do Anglicka a pustil sa do písania diel o ekonomii, vďaka ktorým je dodnes známy. Po zvyšok života žil v súvislosti so svojou prácou striedavo v Írsku a Anglicku. Petty sa považuje za jedného z prvých významných politických ekonómov. Zomrel v roku 1687 vo veku 64 rokov.

Z diela

1662 *Rozpravy o daniach a poplatkoch*
 1690 *Politická aritmetika*
 1695 *Rozlične o peniazoch*

V KONTEXTE

OBLASŤ

Trhy a firmy

HLAVNÝ MYSLITEL

Josiah Child (1630 – 1699)

PREDTÝM

Po r. 1500 Vlády udeľujú obchodníkom v rámci určitých oblastí obchodný monopol.

1552 – 1571 Zriaďuje sa burza v Antverpách a Kráľovská burza v Londýne, kde môžu akcionári kupovať a predávať akcie akciových spoločností.

POTOM

1680 Londýnski burzovní „makléri“ sa schádzajú v kaviarni Jonathan's Coffee House, kde dohadujú obchody s akciami.

1844 Britský zákon o akciových spoločnostiach umožňuje firmám rýchlejší a jednoduchší zápis do registra.

1855 Obmedzené ručenie chráni investorov pred špekulatívnymi bublinami, ako bola napríklad juhomorská bublina v roku 1720.

OBCHODOVANÉ FIRMY

VEREJNÉ AKCIOVÉ SPOLOČNOSTI

Obchodné lode odjakživa získavali prostriedky na plavbu príslubom podielu na zisku. V 16. storočí mohli byť zisky obrovské, ale obchody zatažovali vysoké riziko a peniaze sa viazali na celé roky pred tým, ako sa dosiahol zisk. Riešenie ponúkalo rozdelenie rizika, a tak vznikli akciové spoločnosti, do ktorých investori vkladali peniaze výmenou za to, že sa stali spoluvlastníkmi ich akciového kapitálu a mali právo na proporcionálny podiel na ziskoch.

Východoindická spoločnosť

Ranou akciovou spoločnosťou bola aj Východoindická spoločnosť založená v roku 1599 s cieľom rozvíjať obchod medzi Britániou a Východnou Indiou. Londýnsky obchodník Josiah Child, považovaný za „otca merkantilistov“, obhajoval právo tejto spoločnosti na voľný obchod tak zručne, že sa stala globálnym fenoménom. V čase jeho smrti mala spoločnosť asi tritisíc akcionárov upísaných na kapitál v hodnote viac ako 3 milióny libier a ďalších 6 miliónov libier si požičiavala

na dlhopisy. Jej ročné predaje sa vyšplhali na 2 milióny libier.

Z akciových spoločností sa neskôr vyvinul koncept verejných obchodných spoločností s obmedzeným ručením, v ktorých sú podielníci chránení pred záväzkami spoločnosti nad rámec svojho vkladu. Predaj akcií predstavuje dôležitý spôsob získavania financií. Niektorí ľudia tvrdia, že právo predávať akcie vedie akcionárov k sústredeniu sa na krátkodobé zisky, no akciové spoločnosti zostávajú naďalej jadrom kapitalizmu. ■

Akciové spoločnosti sa podieľali na potenciálne vysokom riziku a vysokých ziskoch obchodných plavieb. Tovar privážali plavidlá ako loď *John Wood* zobrazená v Bombaji v 19. storočí.

Pozri: Ekonomická rovnováha 118 – 123 ■ Správa a riadenie spoločností 168 – 169 ■ Inštitúcie v ekonómii 206 – 207

BOHATSTVO POCHÁDZA Z PÔDY

POĽNOHOSPODÁRSTVO V EKONOMIKE

V KONTEXTE

OBLASŤ

Rast a rozvoj

HLAVNÝ MYSLITEL

François Quesnay

(1694 – 1774)

PREDTÝM

1654 – 1656 Anglický ekonóm William Petty uskutočňuje veľký zememeračský prieskum v Írsku, aby vypočítal jeho produktívny potenciál pre anglickú armádu.

POTOM

1766 Adam Smith tvrdí, že najväčším zdrojom hodnoty nie je pôda, ale práca.

1879 Americký ekonóm Henry George tvrdí, že by sa mala zdaňovať len pôda, nie produktívna práca. Pôda by navyše podľa neho mala patriť celej spoločnosti.

Po r. 1950 Hypotéza amerického ekonóma Theodora Schultza o „efektívnom farmárovi“ stavia poľnohospodárstvo do centra ekonomického rozvoja.

Bankári bývali ešte v nedávnej minulosti vykresľovaní ako príživníci obchodujúci s bohatstvom pochádzajúcim z práce druhých. S týmto opisom by možno súhlasil aj jeden z najväčších mysliteľov 18. storočia François Quesnay, ktorý sa narodil do roľníckej rodiny.

Quesnay tvrdil, že bohatstvo nepramení zo zlata a striebra, ale z produkcie – teda výstupov roľníkov alebo výrobcov. Bol presvedčený, že poľnohospodárstvo je nesmierne cenné, lebo v spojení s prírodou (ktorá znásobuje poľnohospodárovo úsilie a zdroje) plodí čistý prebytok. Na druhej strane výrobu považoval za „sterilnú“, pretože hodnota výstupov sa v prípade výroby rovná hodnote vstupov. Neskorsí teoretici však preukázali, že aj výroba môže produkovať prebytok.

Prirodzený poriadok

Quesnayovo zdôrazňovanie hodnoty poľnohospodárstva malo významný vplyv a viedlo k vzniku francúzskej školy fyziokratov, ktorí verili, že chod ekonomiky určuje

“

Keby sme sa vyznali v ekonomii poľnohospodárstva, vedeli by sme veľa o ekonomii chudoby.

Theodore Schultz
americký ekonóm (1902 – 1998)

“

„prirodzený poriadok“. Vela ekonomov vrátane Theodora Schultza tvrdilo, že základom pokroku chudobných krajín je rozvoj poľnohospodárstva. Svetová banka v roku 2008 vyhlásila, že rast v sektore poľnohospodárstva prispieva k zmierňovaniu chudoby viac než rast v ktoromkoľvek inom sektore. Súčasní ekonómovia zároveň uznávajú, že v záujme dlhodobého rozvoja je nevyhnutná aj diverzifikácia na priemysel a služby vrátane finančníctva. ■

Pozri: Demografia a ekonómia 68 – 69 ■ Teória pracovnej hodnoty 106 – 107
■ Vznik moderných ekonomík 178 – 179 ■ Rozvojová ekonomika 188 – 193

**OBEH PEŇAZÍ
A TOVAROV MEDZI
VÝROBCAMI
A SPOTREBITEĽMI**
EKONOMICKÝ KOLOBEH

